

Psychologie výchovy a vzdělávání – podrobnější přehled vybraných témat ke SZZ

Psychologie výchovy a vzdělávání

Úkoly a poslání pedagogické psychologie

Příbuzné disciplíny: Školní psychologie (novela vyhlášky 72/2005 z r. 2011 (č. 116)), náplň práce školních psychologů

Učení

Definice a funkce učení

Výsledky učení (Vědomosti, Senzorické dovednosti, Senzomotorické dovednosti, Intelektové dovednosti a schopnosti, Návyky, postoje, vlastnosti osobnosti, Sociální dovednosti)

Pojmy: Vědomosti, Dovednosti, Návyky,

Pojem Kompetence

Druhy učení: Elementární učení, Komplexní učení, Sociální učení

Osm typů lidského učení (Gagné)

Preference druhů učení v současné škole (učení slovním asociacím a mnohonásobným diskriminacím, učení principům, řešení problémů)

Teorie učení (Asocianistické teorie učení, Klasické podmiňování, Operantní podmiňování, Gestalt)

Současné teorie učení a vyučování

Konstruktivistické teorie učení

Vývojové aspekty učení (L.S. Vygotskij, J.Piaget)

J. Piaget (asimilace a akomodace, faktory ovlivňující přechod mezi stádii, Piagetovy pedagogické názory)

J.Bruner , B.Bloom, D.P.Ausubel , F.J.Dochy

Dětské interpretace světa, naivní teorie dítěte (miskoncepce v procesu učení), žákovy pojetí učiva

Motivace k učení

Motivace – definice, motivy, motivace a potřeby – druhy potřeb ve vztahu k učení

Principy motivace – obecně (homeostaze, ekvilibrium, hédonismus)

Gagné – motivace a učení

Aspirace

Diagnostika motivace a aspirace

Podpora motivace

Stabilita motivace a výkonu, složky výkonové motivace

Teorie FLOW – motivace činností

Školní úspěšnost

Školní úspěšnost žáka – definice

Škála žákovského výkonu

Faktory školní úspěšnosti

Školní úspěšnost a individuální faktory

Školní úspěšnost a sociální faktory

Školní úspěšnost a vliv školy, učitele, postoje učitele k žákům, učitelovo očekávání

Osobnostní faktory ovlivňující procesy učení

Osobnost – definice, proměnlivost osobnosti. Struktura – složky osobnosti. Rysy osobnosti.

Charakteristiky lidských motivů, typy potřeb motivující žáky, neuspokojování potřeb

Procesy adaptace – coping proces, obranné mechanismy

Osobní zaměřenost - osobní usilování o něco, perspektivní motivace člověka, osobní projekty, aktuální životní úkoly
Osobní identita. Změny osobnosti - vlivy. Facilitace změny.
Subjektivní vnímání a postoje k neúspěchu
Externalizace/internalizace neúspěchu (locus of control)
Defenzivní pesimismus, sebeznevýhodnění
Kauzální atribuce
Pomoc neúspěšným žákům - Medicínský model, Dynamický model pomoci
Pomoc neúspěšným žákům - Historie žákova učení, posouzení vlastností (schopností) žáka, empowerment, social reinforcement...)

Intelektové faktory školní úspěšnosti.
Intelligence – definice. Klasické teorie: Spearman, Thurstone, Hebb, Cattell
Multifaktoriální pojetí intelligence H. Gardnera, emocionální intelligence.
Intelligence - nové přístupy (Perkins, Sternberg)
Vliv kultury na inteligenci.
Měření intelligence - dynamické hodnocení
Vývojově podmíněné výkyvy školního výkonu.
Liknavost/prokrastinace, nedostatek vůle, adolescentní moratorium

Nadaní žáci

Testování nadání - A. Binet, L.M.Terman
Vztah nadání a úspěchu v běžném životě
Pojmy nadání a talent
Práce s nadanými žáky – obohacování a akcelerování, IVP

Odlišné děti – výchovné problémy a poruchy chování

Různá pojetí normy
Pojem vulnerabilita, hardiness
Vlivy prostředí versus genetické faktory, příčiny poruch chování
Pojem porucha chování, psychologická charakteristika poruch chování
Typy problémového chování žáka ve třídě
Možnosti prevence ve škole

Školní třída

Klima školní třídy, vlivy na klima třídy, diagnostika vztahů a klimatu
Sociometrické pozice žáků ve třídě
Demokratické třídy
Zvládání třídy

Pedagogická diagnostika

Cíle pedagogické diagnostiky, diagnóza, druhy diagnóz
Diagnostický postup, etika, časté chyby v diagnostice
Dělení metod
Požadavky na testové metody
Projektivní metody

Psychologie výchovy

Definice výchovy a cíle výchovy
Výchovné vlivy v rodině
Výchovné styly

Výchovné prostředky a metody
Odměny a tresty, „efektivní“ trestání
Výchova ve škole - Složky interakce učitele a žáků, výchova činnostech, pedagogický takt

Učitelství z hlediska pedagogické psychologie

Nesnáz v profesi – psychologické hledisko, stresory v profesi učitele
Pracovní spokojenost učitelů
Mentoring v učitelství – pojem, poslání mentorů, podoby mentoringu

Literatura

Mareš, J. Pedagogická psychologie. Praha: Portál, 2013

- DRAPELA, V.J. *Přehled teorií osobnosti*. Praha: Portál, 1997.
FONTANA, D. *Psychologie ve školní praxi*. Vyd. 1. Praha : Portál, 1997. MAREŠ, J. *Styly učení žáků a studentů*. Vyd. 1. Praha : Portál, 1998.
GAVORA, P. *Aki sú moji žiaci? Pedagogická diagnostika žáka*. Bratislava: Práca, 1999. 121 s. ISBN 80-7094-335-1
HELUS Z. *Dítě v osobnostním pojetí*. Praha: Portál, 2004. 240 stran. ISBN: 80-7178-888-0
HRABAL, V. *Pedagogicko psychologická diagnostika žáka*. Praha: SPN, 1989. ISBN 80-246-0319-5
HŘÍBKOVÁ, L. (2009). *Nadání a nadaní*. Praha: Grada.
LAZAROVÁ, B. Školní psychologie v České republice po roce 1989. *Československá psychologie*, Praha, LII, 5, od s. 480-492,
MAREŠ, J., ČÁP, J. *Psychologie pro učitele*. Praha : Portál, 2001
PIAGET, J. *Psychologie inteligence*. Praha : Portál, 2007
PORTEŠOVÁ, Š. *Skryté nadání. Psychologická specifika rozumově nadaných žáků s dyslexií*. Brno: Nakladatelství Masarykovy university, 2009.
SMÉKAL, V. *Pozvání do psychologie osobnosti. Člověk v zrcadle vědomí a jednání. 2.*, opravené vydání. Brno : Barrister & Principal, 2004.
VYGOTSKIJ, L. S. *Myšlení a řeč*. Praha: SPN, 1970.
VÁGNEROVÁ, M. *Psychologie problémového dítěte školního věku*. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 80-7184-488-8
VÁGNEROVÁ, M. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. Praha: Karolinum, 2005.

Internet

- <http://www.msmt.cz/files/doc/NHRevizeBloomovytaxonomieedukace.doc>
Psychology Clasics <http://psychclassics.yorku.ca/>
<http://www.skolaonline.cz/scripts/detail.php?id=4735>
<http://www.ceskaskola.cz/Slovník/slovník.asp?page=S>
http://www.ped.muni.cz/wpsy/koh_uv_ped_ps.htm